

OPUS

Etűdök az ének-zene tanításához

összeállította: *Király Katalin*

2012

05

*Kikeletkor
jó Pünkösöd havában*

*Kocsis Zoltánt köszöntjük
60. születésnapján*

FÜLELŐ – Zenei programok ajánlása

Zenei Kincskereső

Opus 5

Etűdök az ének-zene tanításához

KIRÁLY KATALIN

Kikeletkor jó pünkösdi havában

Májusban érkezünk meg az 5. osztályos ének-zene tananyag ékkövéhez: Kodály Zoltán „Pünkösddölő”-jéhez. A pünkösdi elnevezés a görög pentekosztész, azaz „ötvenedik” szóból származik, mivel mindig a húsvétot követő ötvenedik napon veszi kezdetét. Általában május 10. és június 13. között ünnepeljük a pünkösddöt, ezért mozgóünnepként emlegetjük. Eredetileg zsidó ünnep, miszerint kezdetben az aratást, majd később a Sínai-hegyi törvényhozást ünnepelték. Ekkor kapta Mózes a kőtáblákra vésett törvényeket Istentől.

A magyar nép tavaszt köszöntő ünnepe szorosan összeforrt a kereszténység harmadik ünnepével, a pünkösddel. Ezt az időszakot így dicséri Balassi Bálint:

„Áldott szép Pünkösddnek gyönyörű ideje,
Mindent egészséggel látogató ege,
Hosszú úton járókat könnyebbitő szele...”

A magyar pünkösdijárásban, s Európa számos népének pünkösdi ünnepében keveredtek az **ősi pogány**, az **ókor** és a **keresztény** elemek. A Krisztus mennybemenetelét követő 50. napon az összegyűlt apostolokra, Máriára és a tanítványokra leszállt a **Szentlélek**, nagy hangzavar és viharos szél kíséretében és lángnyelvek formájában.

A hagyomány szerint ezt úgy jelenítik meg az ünnep során, hogy a befogadók udvarában és a templomban lila, illetve vörös szirmokat hintenek, továbbá gyakori a templom tornyából leengedett égő kóc. Közben az 5. osztályos tankönyvünk 64. oldalán lévő első dallamot énekelik a következő szöveggel:

A pün-kösdd-nek je - les nap - ján Szent-lé-lek Is - ten kül - de - ték,
Meg - e - ró - sít - ni szí - vö - ket Az a - pos - to - lok - nak.

Tűzes nyelveknek szólása,
Úgy, mint szeleknek zúgása,
Leszállott az ő fejükre
Nagy hirtelenséggel

Dicsértessék Atyaisten,
Mindörökké Fiúisten
Szentlélekkel egyetemben
A nagy Úristenben.

Szóban teszik hozzá: *Segélje mi királynénkat, / Királyné kisasszonyunkat!*
Alle – alleluja!

Szent Péter ekkor kezdett prédikálni, melyet meglepő módon mindenki megértett, s létrejött az első keresztény gyülekezet. Tehát a pünkösdi egyben az **egyház születésnapja** is. „És mikor a Pünkösdi napja eljött, mindnyájan egyakarattal együtt valának. És lőn nagy hirtelenséggel az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, és eltélt az egész házat, ahol ülnek vala. És megjelentek előttük kettős tűzes nyelvek, és üle mindenikre azok közül. És megtelének mindnyájan Szent Lélekkel, és kezdének szólani más nyelveken, amint a Lélek adta nékik szólniok.” – Apostolok cselekedetei 2, 1–4. Így az egyház immáron kétezer éve hirdeti az evangéliumot, az örömhírt a Szentlélek erejével.

Ezen előzményekre vezethetők vissza a pünkösdi szokások, hagyományok: **istenszolgálatra buzditanak, köszöntik a kereszténységet** és az **új évszakot, termékenységet kívánnak**.

A gyerekek **ügyességi játékokkal** választanak **pünkösdi királyt**, aki számos kiváltságban részesül a rövid „uralkodása” idején. A pünkösdi **királyné** általában egy kicsike leány, akinek a kezében egy szirmokkal teli kosárka van. Jókai Mór „Egy magyar nábob” című regényében élményekben gazdag leírás olvasható a pünkösdi királyválasztás hagyományáról. (Feltétlenül ajánljuk a diákjaink figyelmébe!)

A király és királyné „**meghordozása**” közben mint egy baldachint, rojtos kendőt tartanak a fejük fölé. A pünkösdjárók kezében **cinkus** (bokrétás bot) van. A menetet zárók üres kosarukba várják az **adományokat**: diót, almát, tojást. A népi szokás szerint a királyné és a leányok szerepe nagyobb volt, mint a fiúké, ezért a király csupán csendes kísérőként jelent meg.

A pünkösdi **hagyományos ételei**: csirke, liba, báránypaprikás, báránysült. Gyakoriak a gyümölcscsel töltött tészták.

A pünkösdi **jelképe** a rózsza, melynek szirmai vízbe áztatva mosakodtak a lányok az egészségük megtartása érdekében. A legények pünkösdi rózsából készítettek csokrot, melyet a szerelmük ablakába helyeztek el. Zöld ágakat – nyírfa, bodza – tűztek az épületekre, hogy távol tudják tartani a gonosz szellemeket. A Szentlélek megjelenítésére fehér galambokat engedtek szabadon repülni.

A pünkösdi népszokásokat és hagyományokat többféle változatban ismerjük a dialektusoknak megfelelően. Pl. a Tisza mentén a megtisztulás és a betegségek elűzése céljából pünkösdi szombatján az emberek megfürödtek a folyóban. Se az oda-, se a visszavezető úton nem beszéltek, sőt fürdőzés közben sem, hogy mindenféle rontást elkerüljenek.

Az énekekben, táncokban és jókívánságokban gazdag népi szokásunk, mint termékenység-varázslat, napjainkban az egyik legértékesebb **népművészeti kincsünk**.

Kodály Zoltán „Pünkösödölő” című művének első dallama a **pünkösdhimnusz**, melynek dallamára énekelhető az ünnep befejezését hirdető népi szöveg:

*Már minékünk el kell menni,
Csillag után kell sietni,
Mert a csillag nem vár minket,
Mindörökké ámen.*

KIRÁLY KATALIN

A zene apostola – Kocsis Zoltánt köszöntjük 60. születésnapján!

Kocsis Zoltán 1952. május 30-án született Budapesten, s már öt-éves korában barátságba került a zongorával. 1963-tól a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola hallgatójaként végezte a zongora-zeneszerzés szakot, ezt követően, 1968-ban került a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolára, ahol zongora szakosként lehe-
tett tanítványa Kadosa Pálnak és Rados Ferencnek.

A Magyar Rádió Beethoven-versenyét tizenhét évesen nyerte meg, ami meghatározta nemzetközi karrierjét. Számos rangos koncertre kapott meghívást: Európa, Dél- és Észak-Amerika, Távol-Kelet. A művész életében kiemelt helyet foglal el Szvjatoszláv Richter meghívása Franciaországba, ahol a közönség örömeire négykezes koncerteket adtak.

Kevesek kiváltsága, de Kocsis Zoltánnak megadatott, hogy szólístaként zongorázhatott a Berliini Filharmonikusokkal, a Bécsi Filharmonikusokkal, a Chicagói Szimfonikus Zenekarral és a San Franciscói Szimfonikus Zenekarral is.

– 1983-ban, Fischer Ivánnal karöltve hívta életre a Budapesti Fesztiválzenekart.

– 1987 óta karmesterként is elismert művész, életét a komponálás teljesíti ki.

Lemezcégek sora készített felvételeket: Denon, Hungaroton, Nippon Columbia, Phonogram és a Quintana. A Philipsnél vette fel Bartók Béla összes zongoraművét. A Bartók-zongoraversenyek felvétele után Edison-díjjal, a Debussy-lemezéért Gramophone-díjjal, majd az Év Hangszeres Felvétele-díjjal ismerték el tudását.

– 1997 ősztől a Magyar Állami Hangversenyzenekar – ma Nemzeti Filharmonikus Zenekar – főzeneigazgatója.

Az előadóművész, karmester, komponista nagyságát a további magyar és nemzetközi elismerések igazolják:

– 2002-ben a Művészeti Érdemrend Lovagi Fokozata (francia)

– 2004-ben Életműdíj a Cannesi Midemen

– 2005-ben a második Kossuth-díj (1978 után)

– 2006-ban Bartók–Pászthory-díj

– 2007-ben „A magyar kultúra követe”

– 2012-ben a születése napján a 2001-ben újjáélesztett Corvin-lánc kitüntetéssel jutalmazták.

A leírtak tükrében néha álljunk meg egy pillanatra az ének-zene órákon, és osszuk meg a tanítványainkkal azokat az információkat, amelyeknek óriási személyiségformáló ereje van!

A gyerekekkel közösen tünődjünk el egy kicsit Kocsis Zoltán alábbi gondolatain!

„Mozart zenéje olyan, amilyen ő maga. Mozart gazdagabb egyéniség volt annál, mintsem hogy egyszerűen csak csipkés legyen, bár talán nem véletlenül van a nevében a 'zart' szó, amely németül gyöngédet, finomat jelent. Ugyanakkor azt gondolom, hogy minthogy teljes életet élt, a zenéje is teljes. Minden benne van.”

„Nem tudnám Mozartot Haydnnel összetéveszteni, mint ahogy Bachot sem Händellel. Utóbbi nem annyira polifonikus, ugyanakkor virgoncabb és egyszerűbb. De Vivaldinak is, akit Sztravinszkij unalmas alaknak nevez, megvannak a maga egyértelmű személyiségjegyei. A felsorolt zeneszerzők Bartók legmagasabb elvárásainak is megfelelnek, hiszen tökéletes mesterségbeli tudással komponáltak, teljesen egyéni és egyedi műveket hagytak hátra.”

„Nekem még nem sikerült úgy játszani, hogy elégedett legyek önmagammal. Lehet, hogy majd egyszer elérkezik ez a pillanat.”

„Én azt hiszem, egy tisztességes zenésznek minimum egy hangszeren tisztességesen kell tudni játszani.”

„Pilinszky nyomán mondhatom, hogy olyan sokan próbálják az előadóművészetben belül is elhíttetni velünk, hogy a közepszer azonos az arany középpúttal. Ez egyszerűen nem igaz.”

„Ha ugyanúgy játszunk és hallgatjuk Bartókot, mint Mozartot, évfordulótól, napi széljártástól is függetlenül, akkor talán elviselhetőbb, esetleg jobb lesz az életünk.”

KIRÁLY KATALIN

A gyermekek életét döntően meghatározó értékelés és osztályozás felelőssége

A tanév végéhez közeledve nem könnyű feladat vár a tanítókra és tanárookra. A legnehezebb kihívásnak kell eleget tenni ahhoz, hogy igazságosan, türelmesen átgondolva adjunk olyan érdemjegyet, amely megfelel az elvárásoknak, de a gyermek egyénisége, rátermettsége, szorgalma, érdeklődése is helyet kap a döntésünk meghozatalában. Természetesen ez a tíz hónapos munka eredményeként jelenik meg, azonban nem árt átgondolni e feladat súlyát, mielőtt az utolsó óráról beesnénk az osztályozó konferenciára.

A tanítás hatásfokát, eredményességét a tanulók ismereteinek, készségeinek és jártasságainak ellenőrzése és értékelése útján tudjuk lemérni.

Az osztályozás sokirányú és értékes funkciót tölt be az oktatás folyamatában: tájékoztat és visszajelzést nyújt a tanuló, a tanár és a szülő számára. A helyes ellenőrzés és értékelés tükrében felfedhető a közösen végzett munka eredménye, és ennek megfelelően alakítható a további tökéletesítés.

A pozitív értékelés mindig ösztönzőbb hatású, mint a negatív. Ezért az ellenőrzés és értékelés soha nem lehet megtorló, elmarasztaló, hibát, vagy nem-tudást kereső, kutató. Munkánk e területének inkább nevelő jellegűnek, útmutatónak és segítő szándékúnak kell lennie! Ez a fajta megközelítés szárnyakat adhat a kevésbé tehetséges, de érdeklődő gyerekeknek is!

Óráról órára megbizonyosodhatunk arról, hogy a gyerekek milyen mértékben érték el a kitűzött célt, milyen mélységben sajátították el a követelményeket. Mivel a cél az oktatásban is a sokoldalúan fejlett személyiség, ezért az osztályozást is a személyiségfejlesztés szempontjai alapján kell megvalósítani. Tehát nem csupán az ismeret vagy a készség ellenőrzéséről van szó, hanem ezeknek a személyiség fejlődésében betöltött szerepéről is. Így ezen tevékenység nem válhat csupán adminisztratív felméréssé, hanem a fejlesztést és nevelést együttesen kell szolgálnia.

Az értékelés sohasem válhat öncélúvá, ugyanis a siker vagy a sikertelenség szinte íratlan törvényként hat vissza a tanításra, a tanár és diák munkájára. Innen gyökerezik az ellenőrzés és értékelés céltudatosságának és színvonalának fontossága.

A felettétést, azaz a tanuló tanulmányi munkájának valamilyen formában történő ellenőrzését a személyiségfejlesztés és az oktatási folyamat egészében kellene szemlélnünk. Súlyos pedagógiai hibának tartom ezeket az oktatási tevékenységeket külön „részegységnek” tekinteni, és az oktatási folyamat egy-egy mozzanatára korlátozni, pl. a tanítási óra első egysége a számonkérő, felettető rész. Tudomásul kell vennünk, hogy nem minden gyerek reagál egyformán a „fel kell állnom és meg kell szólalnom” szituációra. Gátlásos, visszahúzódnó tanulók gyakran kerülnek indiszponált állapotba, és nem tudják azt nyújtani, amire valójában képesek lennének.

Ebben az esetben további problémát jelent még az is, hogy ez az értékelési forma sok időt vesz igénybe (heti egy óra!?) és közben a többiek aktivitása nincs megfelelően biztosítva. Ha mégis odafigyelnek, akkor is inkább csak passzív ez a szerep. Az ellenőrzésnek és értékelésnek csak akkor van értelme, ha a tanításunk világos, érthető, kiegyensúlyozott, és toleránsak vagyunk a tanítványokkal.

Napjainkban az írásbeli ellenőrzés szerepe egyre inkább növekszik, azonban nem mondhatunk le teljesen a szóbeliségről sem. A szóbeli számonkérés alkalmával a tanár és a tanuló között közvetlen és elevenen élő kapcsolat jön létre, amely előnyösen hat a gyerekekre. Ebben az esetben nincsenek annyira magukra hagyva, mint

az írásbeli megmérettetések esetében. Feleletük milyenségét a tanár tekintetéből vagy a társak viselkedéséből ki tudják következtetni, s így már közben is tudják javítani a hibákat.

Számonkérések során jobban megismerhetjük a diákjaink egyéniségét, gondolkodásmódját, kifejezőkészségét és fellépését. Ezek segítségével válhat a munkánk még hatékonyabbá.

A rendszertelenség és következetlenség „végzetes” lehet a diákok számára.

Az ellenőrzés és értékelés eszköze az osztályozás.

Az osztályozás szükségszerű, de a félelem legfőbb forrása az iskolában, amit az előítéletek megszüntetésével és az igazságossággal fel lehet (kellene!) oldani. Számos hiba forrása lehet, ha a tanár részéről nem iktatható ki a rokon- és ellenszenv, vagy ha egy negatív benyomás általánosítja az értékítéletet. Érdekes és elgondolkodtató jelenség az is, ha egy adott tanuló magatartása az egyik tanárnál élénkséget és életrevalóságot jelent, míg a másik tanár szemtelenségről, nevelatlanségről beszél. Sajnos ezek a kategorizálások is kihathatnak az osztályozásra. Pedig tudnunk kell, hogy a kevésbé jó magatartás nem azonos a tantárgyi aktivitással, tudással.

Az osztályozás egyes káros hatásai – szorongás, félelem – nem szükségszerűek. Gyakorta a szülőknek köszönhetőek ezek a nehezen feldolgozható, kínos érzések, mivel többet követelnek gyermeküktől, mint amennyire ők a képességeik függvényében képesek lehetnének.

Az osztályozás fontosságát nem vitathatjuk, hiszen visszajelez, ösztönöz, s az egészséges versenyszellem kialakítására motivál. Pedagógiai munkánk céljaként kell kiemelni az ellenőrzés, értékelés és osztályozás tökéletesítését és objektívvá tételét!

„Élet – bárhol is mutatkozzék,
Igazság – bárhol is jelentkezzék,
Ez az, amit nem szeretnék elhibázni.”

Mogyeszt Petrovics Muszorgszkij

Az ének-zene osztályzásának egy tanéves tervezete az augusztusi számban következik.

FÜLELŐ – Zenei programok ajánlása

2012. május 30-án, 20 órákor,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem – MÜPA

Kocsis Zoltán **Jótekonysági Koncertje** a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat javára

Mozart és R. Strauss műveit az Erkel Ferenc Kamarazenekar adja elő

Szólisták: Berkes Kálmán – klarinét, Lakatos György – fagott

Vezényel: Kocsis Zoltán

2012. június 1–3.

XVI. BORSODI FONÓ – **Folkfesztivál** a diósgyőri várban

Célja a Kárpát-medence népművészetének, autentikus népzenejének és táncainak bemutatása, a világzene megszólaltatásával a muzsika egyetemességének hirdetése.

Fellépő együttesek: Muzsikás, Kaláka, Ghymes, Csík, Söndörgő, Agyagbanda, Palya Bea és még sokan mások.

Zenei kincskereső

1. Melyik korban alkottak a következő zeneszerzők: Erkel Ferenc, Palestrina, Weiner Leó, Bakfark Bálint, Beethoven és Farkas Ferenc? (*romantika, reneszánsz, XX. század, magyar barokk, bécsi klasszicizmus, XX. század*)
2. Ki írta Erkel Ferenc „Bánk bán” című operájának szövegét? (*Egressy Béni írta, Katona József tragédiája nyomán.*)
3. Sorolj fel hat fafúvós hangszert! (*Furulya, fuvola, klarinét, oboa, fagott, szakszofon.*)
4. A 2012-es nyári Miskolci Nemzetközi Operafesztivál melyik két zeneszerző műveit mutatja be? (*Bartók Béla + G. Puccini*)
5. Mit jelent a scherzo, mint zenei szakszó? (*tréfa*)

Da Capo al Fine 2012 júniusában